

HAKİKATİN MEKÂNI VE İNSANIN İNŞASI ÜNİVERSİTENİN ONTOLOJİSİ ÜZERİNE

DOÇ. DR. MEHMET EVREN

İnsan, evrende yalnızca var olan değil, var oluşunu sorgulayan ve hayatın anlamını arayan tek varlıktır. Bu arayışın kurumsallaşmış en üst formu ise şüphesiz “üniversite”dir. Kelime kökeni itibarıyla Latince *universitas* kavramına, yani bir araya gelenlerin, ortak bir ülkü etrafında kenetlenenlerin kurduğu bir topluluğa dayanmaktadır. Bu nedenle üniversite, sadece bilginin üretildiği ve aktarıldığı bir müessese değildir. Üniversite, aynı zamanda insanın varlık, hakikat ve mana arayışını kolektif bir zeminde sürdürebildiği en köklü medeniyet tecrübelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ancak üniversite, ne sadece Orta Çağ'ın hoca ve öğrencilerden müteşekkil eğitim loncalarına sıkıştırılabilecek pragmatik bir yapıdır ne de modern çağın onu hapsedmeye çalıştığı taş binalardan ibarettir. Üniversite, fiziksel bir mekân olmanın ötesinde, ruhsal ve zihinsel bir olgunlaşmanın, insanın kendi kendini aşma çabasının ontolojik sahasıdır. Bu yüzden üniversite fikri, belirli bir zaman dilimine ya da bölgeye has bir kurum olmaktan ziyade, insanlığın hakikate yönelen ortak hafızasının tarih boyunca

aldığı farklı biçimlerin en olgun tezahürüdür.

Tarihsel uğraklarımıza baktığımızda, insanlığın hakikatle kurduğu bağın tekamülünü görürüz. Platon'un *Akademia*'sından *Aristoteles'in Lykeion'una* (Lise) *İskenderiye'deki Museum'un* derinliklerinden Abbasi dönemi *Beytulhikme* veya *Dârü'l-Hikme*'sine oradan Doğu'nun ufkunu açan medreselere kadar uzanan çizgi, aslında tek bir arzunun yani “hakikati kavrama” isteğinin dışavurumudur. Ancak hakikati aramak kadar, onu muhafaza edecek ve yeniden üretecek bir zemin inşa etmek de insanlığın en önemli sorumluluklarından biri olmuştur.

Bilim tarihçisi *Bernal'in* medreseleri ilk üniversite yapıları olarak görmesi ya da genel kabulün bu doğuşu *Bologna* (1088) *Oxford* (1167) ve *Paris* (1170) gibi üniversitelere dayandırması, kurumsal bir rekabetin değil, evrensel bir hakikat arayışının farklı ülke ve coğrafyalardaki ortaya çıkışlarıdır. Zira bilgi, mekândan bağımsız olarak evrenseldir. Fakat bu malumatı analiz edecek, işleyecek ve kalıcı hâle getirecek bir müesseseye her devirde

gereksinim duyulmuştur. Bu bağlamda *Wilhelm von Humboldt*'un 19. yüzyıl başında eğitim ve araştırmayı birleştiren anlayışıyla kurulan *Berlin Üniversitesi*, modern üniversite modelinin öncüsü olmuş; bu örnek kısa zamanda Avrupa'ya ve ardından tüm dünyaya yayılmıştır.

Peki, üniversitenin asıl misyonu nedir? Üniversite, yalnızca bilginin üretildiği ve bu üretim yöntemlerinin mekanik bir şekilde aktarıldığı bir fabrika mıdır? Elbette hayır. Bir üniversitenin varlık nedeni, bilginin ötesine geçerek "*bilgelik (sophia) yolunda olmaktır*". Nitekim bilginin dahi manipüle edilebildiği, tahrifata uğratıldığı ve bir güç enstrümanı olarak araçsallaştırıldığı günümüzde, üniversitenin temel işlevi bireye doğru ile

yanlışı, gerçek ile sahteyi ayırt edebilecek o sarsılmaz ahlaki pusulayı, yani bilgeliği kazandırmaktır. Dolayısıyla eğitim, özünde iyi bir insan yetiştirme sanatı ise; bu sanat ancak ahlaki bir bilgi anlayışıyla geliştirilebilir.

Kurumsal bilgi süzgeci olma rolündeki üniversitelerin ve akademisyenlerin sorumluluğu nedir? Akademi akademisyeni, akademisyen de akademiye besleyerek karşılıklı bir varlık inşası gerçekleştirirler. Bu inşanın harcını ise akademik ahlak oluşturmaktadır. Ahlakın var olabilmesi için ilk ve en hayati şart ise "*özgürlük*"tür. Ancak hür iradenin bulunmadığı, fikirlerin özgürce ifade edilemediği bir iklimde ise ne ahlaktan ne de hakikatten söz edilebiliriz.

Felsefi bir düzlemde söylemek gerekirse; özerklik kurum olarak üniversitenin dış müdahalelerden azade bir biçimde kendi yolunu konusunu seçebilme serbestliğidir. Özgürlük ise akademisyenin ulaştığı hakikatleri korkusuzca, evrene duyurabilme cesaretidir.

Bu ikisi birleştiğinde ortaya çıkan ürün ise “özgünlük” olacaktır. Özgünlük, insanlığın düşünce mirasına bırakılan kalıcı bir izdir. Öte yandan ünlü Türk mütefekkeri Nurettin Topçu’nun işaret ettiği gibi, kendine ait bir felsefesi, evreni anlamlandırma tarzı ve dünya görüşü bulunmayan bir milletin gerçek anlamda bir okulu da üniversitesi de olamaz. Çünkü gerçek bir üniversite, bir toplumun inançları, estetik algısı, tarihsel birikimi ve köklü değerleriyle harmanlanan o özgün felsefeden filizlenmektedir.

Üniversite, bir ulusun kolektif bilincinin, entelektüel iradesinin ve geleceğe dair kurduğu büyük rüyanın adeta “beyni” konumundadır. Farklı kültürel, etnik ve sosyo-ekonomik arka planlardan gelen insanları bir araya getiren bu çatı, çeşitliliği bir çatışma unsuru değil, evrensel senteze ulaşma yolunda bir zenginlik olarak görür. Hoşgörü, uzlaşma ve birlikte yaşama kültürü ve imkânı üniversitenin manevi ikliminin doğal bir sonucudur.

Sonuç olarak üniversite, fildişi kulesine çekilmiş, toplumdan izole olmuş bir aristokratlar kulübü değildir. Üniversite, saygınlığını gerçeği ve doğruyu arayan bir “hakikat merkezi” olma vasfına borçludur. Eğer bir üniversite bu evrensel ve ahlaki amacından uzaklaşırsa, sadece kimliğini yitirmekle kalmaz, aynı zamanda insanlığın pusulasını da elinden almış olur.

Akademisyen, ürettiği doğru bilgiyi halkın ve tüm insanlığın refahı için sunan bir bilge, üniversite ise her devirde yönünü hakikate dönmüş, topluma rehberlik eden evrensel bir kurum olarak yerini almalıdır.

Kaynakça

Antalyalı, Ö. L. (2008). Tarihsel süreç içerisinde üniversite misyonlarının oluşumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 25-40.

Brun, J. (2007). *Platon ve akademia*. İstanbul: Dost Kitabevi.

Çiçek, H. (2016). Üniversite: Hakikat arayışının mekânı. N. Tozlu, V. Taşdelen ve M. Önal (Ed.), *Dünyada ve Türkiye’de üniversite* içinde (ss. 35-46). Ankara: Hermes Tanıtım Ofset.

Kenan, S. (2016). Üniversite’nin kısa hikâyesi. N. Tozlu, V. Taşdelen ve M. Önal (Ed.), *Dünyada ve Türkiye’de üniversite* içinde (ss. 5-34). Ankara: Hermes Tanıtım Ofset.

Günay, D. (2001). Üniversitenin neliği, akademik özgürlük ve üniversite özerkliği. *Policy*, (14), 37-44.

Poyraz, H. (2006). Üniversitenin görevi ve ahlâk bilinci üzerine düşünceler. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1(1), 61-66.

Taşdelen, V. (2016). Nurettin Topçu’da üniversite düşüncesi. N. Tozlu, V. Taşdelen ve M. Önal (Ed.), *Dünyada ve Türkiye’de üniversite* içinde (ss. 317-326). Ankara: Hermes Tanıtım Ofset.

Tozlu, N. (2016). Üniversitenin mesuliyeti. N. Tozlu, V. Taşdelen ve M. Önal (Ed.), *Dünyada ve Türkiye’de üniversite* içinde (ss. 497-518). Ankara: Hermes Tanıtım Ofset.